

Sygn. I C 100/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2021 r.

Sąd Okręgowy w Słupsku I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR del. Joanna Krzyżanowska
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Małgorzata Bugiel

po rozpoznaniu w dniu 8 listopada 2021 r. w Słupsku

na rozprawie

sprawy z powództwa A. M. i D. S.

przeciwko Gminie M. L., (...) w G. i (...) w L.

o ustalenie

1. oddała powództwo;
2. nie obciąża powódek kosztami postępowania;
3. przyznaje adwokatowi K. O. ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Słupsku kwotę 7.200 zł (słownie: siedem tysięcy dwieście złotych 00/100) powiększoną o kwotę należnego podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódkom z urzędu.

Sygn. I C 100/21

UZASADNIENIE

Powódki A. M. i D. S. ostatecznie precyzując powództwo wniosły o ustalenie, na podstawie art. 189 kpc, że nieważne są:

- a) zaświadczenie nr (...) (...) w L. stwierdzające, że nieruchomości położona w L. przy ul. (...), oznaczenie hipoteczne tom 13 karta 571, parcele (...) i (...), stanowiące współwłasność O. H. (1) i K. H. (1) po 1/2 przeszła na własność Skarbu Państwa na mocy art. 2 dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich;
- b) postanowienie Sądu Powiatowego w L. o przeniesieniu prawa własności na rzecz Skarbu Państwa z 1964 r.

Na uzasadnienie żądania powódki podały, że przedmiotem postępowania jest sprostowanie stanu prawnego nieruchomości należących niegdyś do spadkodawców powódek. Na skutek wydania zaświadczenia nr (...) potwierdzającego nieistniejący stan faktyczny tj., że nieruchomości położona w L. przy ul. (...), oznaczenie hipoteczne tom 13 karta 571, parcele (...) i (...), stanowiące współwłasność O. H. (1) i K. H. (1) po 1/2 przeszła na własność Skarbu Państwa na mocy art. 2 dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, (...) w L. wystąpiło do

Sądu Powiatowego w L. o ujawnienie prawa własności Skarbu Państwa w stosunku do przedmiotowej nieruchomości. Tymczasem właścicielkami tej nieruchomości, z przyczyn opisanych w pozwie i piśmie go precyzującym, są powódki.

Pozwana - Gmina M. L. wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie na jej rzecz od powódek kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany Skarb Państwa - (...) w G. i Skarb Państwa - (...) w L. zastępowany przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów postępowania. Pozwany zarzucił, że powódki nie wykazały interesu prawnego w wytoczeniu niniejszego powództwa. Niniejsze postępowanie nie zakończy bowiem definitywnie sporu między stronami. Kwestia, której dochodzą powódki ma na celu osiągnięcie jednego z początkowych etapów w zakresie celu jaki powódki sobie obrały. Powódki dążą w swoich działaniach do zmian polegających na wpisaniu ich do księgi wieczystej. Tymczasem wyrok ustalający wydany na podstawie art. 189 kpc o charakterze deklaratoryjnym nie może stanowić podstawy wpisu do księgi wieczystej. Pozwany zakwestionował nadto twierdzenia powódek, że przejęcie przedmiotowej nieruchomości odbyło się bezprawnie. Nieruchomość ta stała się własnością Skarbu Państwa na podstawie art. 2 dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich oraz w oparciu o orzeczenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 24 maja 1948 r. oraz orzeczenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 16 marca 1953 r. wydanych w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zatwierdzającym protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 27 października 1950 r., z którego wynikało, że ww. nieruchomość stanowiła składnik majątkowy przedsiębiorstwa pn. H. H. (...) L.. Powódki podjęły działania mające na celu stwierdzenie nieważności tych orzeczeń, ale bezskutecznie. Minister Gospodarki decyzją z 6 kwietnia 2011 r. utrzymał bowiem w mocy swoją poprzednią decyzję z 17 grudnia 2010 r., na podstawie której odmówił powódkom wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie stwierdzenia nieważności tych orzeczeń nie uznając ich za stronę postępowania. Akty administracyjne dotyczące przejęcia tej nieruchomości przez Skarb Państwa pozostają w mocy. Dodatkowo pozwany zarzucił brak legitymacji czynnej powódek w zakresie przedmiotowego powództwa. Wspomniane przedsiębiorstwo stanowiło własność spółki osobowej zarejestrowanej w niemieckim rejestrze handlowym jako „otwarta spółka prawa niemieckiego” tj. odpowiednik polskiej spółki jawnej, która do chwili obecnej nie została zlikwidowana. Oznacza to, że do reprezentowania interesów ww. spółki uprawnieni są wyłącznie jej wspólnicy lub spadkobiercy tych wspólników, o ile wykażą, że wstąpili w ich prawa, zgodnie z umową spółki i zostaną ujawnieni w rejestrze handlowym. Powódki nie zostały wpisane do rejestru handlowego ani do KRS.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

A. M. oraz D. S. są spadkobierczyniami po K. H. (1) i J. H..

bezsporne

W dniu 24 maja 1948 r. Minister Przemysłu i Handlu wydał orzeczenie nr (...), na mocy którego przeszło na własność Państwa m.in. Przedsiębiorstwo pn. (...), T.i (...) L. ul. (...). Integralną część tego orzeczenia stanowił protokół zdawczo-odbiorczy z 27 października 1950 r., w którym wskazano, że składnik majątkowy przedmiotowego przedsiębiorstwa stanowiła m.in. nieruchomość o łącznej powierzchni 2 ha 17 ar. 45m⁽²⁾, składająca się z parceli nr (...) art. mat. (...), księga wiecz. tom 13, karta 571 oraz parceli nr (...) art. mat. (...), księga wiecz. tom 13, karta 571. Orzeczeniem z dnia 16 marca 1953 r. Minister Przemysłu Lekkiego zatwierdził protokół zdawczo odbiorczy z 27 października 1950 r., dotyczący objęcia nacjonalizowanego przedsiębiorstwa (...) – T.i (...) z siedzibą w L..

(bezsporne, nadto dowód: wyciąg z „Monitora Polskiego” z dnia 26 czerwca 1948 r. k. 245)

W dniu 16 marca 1964 r. (...) w L. wydało zaświadczenie nr (...), stwierdzające na podstawie art. 7 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o mocy prawnej ksiąg wieczystych na obszarze ziem odzyskanych i byłego W. Miasta G., że nieruchomość położona w L. przy ul. (...), oznaczona hipotecznie tom 13 karta 571, parcele (...) i (...), stanowiące współwłasność O. H. (1) i K. H. (1) po 1/2, przeszła na własność Skarbu Państwa na mocy art. 2 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich. Powyższe zaświadczenie stanowiło podstawę

wydania postanowienia przez Sąd Powiatowy w L. o wpisaniu Skarbu Państwa jako właściciela w księdze wieczystej prowadzonej dla parceli (...) i (...). (**bezsporne**)

Decyzją z dnia 17 grudnia 2010 r. Minister Gospodarki odmówił wszczęcia postępowania zainicjowanego przez A. M. oraz D. S. w sprawie stwierdzenia nieważności orzeczenia nr (...) Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 24 maja 1948 r. o przejściu przedsiębiorstw na własność Państwa, w części dotyczącej przedsiębiorstwa pn. (...) i (...) L. ul. (...) (...) oraz orzeczenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 16 marca 1953 r. wydanego w Porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo-odbiorczego Przedsiębiorstwa (...) i (...) z siedzibą w L..

(dowód: decyzja Ministra Gospodarki z dnia 17 grudnia 2010 r. k. 188-193)

Decyzja ta została utrzymana w mocy decyzją Ministra Gospodarki z 6 kwietnia 2011 r.

(dowód: decyzja Ministra Gospodarki z 6 kwietnia 2011 r. k. 200-207)

Powódki bezskutecznie inicjowały szereg postępowań administracyjnych zmierzających do ustalenia, że nieruchomości wchodząca w skład Przedsiębiorstwa pn. (...) i (...) z siedzibą w L. nie stanowiła własności spółki jawnej (...) i (...) w L. lecz była prywatną własnością O. H. (2) i K. H. (2).

bezsporne

Sąd zważył, co następuje

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Podstawę żądania pozwu stanowił art. 189 kpc, zgodnie z którym strona powodowa może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Jak wynika z powyższego w wypadku wystąpienia z żądaniem znajdującym oparcie w przepisie art. 189 kpc, podstawową kwestią podlegającą rozstrzygnięciu jest istnienie interesu prawnego po stronie powodowej. Dopiero ustalenie, że taki interes zachodzi uzasadnia dokonanie merytorycznej oceny zgłoszonego roszczenia, natomiast jego brak skutkuje oddaleniem powództwa.

W związku z tym w niniejszej sprawie Sąd, w pierwszej kolejności, z urzędu musiał zbadać, czy powódki mają interes prawny w wystąpieniu z powództwem ustalającym, że zaświadczenie nr (...) Prezydium Powiatowej Rady Nadzorczej w L. stwierdzające, że nieruchomości położona w L. przy ul. (...), oznaczenie hipoteczne tom 13 karta 571, parcele (...) i (...), stanowiące współwłasność O. H. (1) i K. H. (1) po 1/2 przeszła na własność Skarbu Państwa na mocy art. 2 dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich oraz wydane na podstawie tego zaświadczenia postanowienie Sądu Powiatowego w L. o przeniesienie prawa własności na rzecz Skarbu Państwa z 1964 r. są nieważne.

W orzecznictwie interes prawny w rozumieniu art. 189 kpc, definiowany jest jako możliwość definitywnego zakończenia sporu między stronami w drodze samego ustalenia. W uzupełnieniu powyższego orzecznictwo odwołuje się do znaczenia ustalenia jako rozwiania stanu wątpliwości co do sfery prawnej powoda. Interes ten ujmowany jest również jako korzyść powoda w związku z utworzeniem stanu pewności swej sytuacji prawnej, wobec powstania prejudykatu stwarzającego dla niego potencjalną ochronę na przyszłość. Istnienie takiego interesu jest kwestionowane wówczas, gdy możliwe są inne formy ochrony prawnej powoda. Przyjmuje się bowiem, że w sytuacji, gdy powód poprzez własną aktywność może uzyskać szerszą ochronę swych praw niż przez samo ustalenie, to nie ma interesu prawnego w rozumieniu art. 189 kpc. W orzecznictwie wykształciła się także linia orzecnicza, zgodnie z którą powództwo o ustalenie nie może zmierzać do uzyskania dowodów, które miałyby być wykorzystane w innym postępowaniu, wówczas bowiem występuje brak interesu prawnego w żądaniu ustalenia – odnosi się to także do faktów prawotwórczych.

Wyjaśnić jeszcze należy, że interes prawny strony powodowej musi istnieć obiektywnie, zaś ciężar jego wykazania, zgodnie z regułą wyrażoną w art. 6 kc, spoczywa na stronie powodowej.

W ocenie Sądu powódki nie wykazały, że mają interes prawny w domaganiu się ustalenia, że zaświadczenie nr (...) Prezydium Powiatowej Rady Nadzorczej w L. oraz wydane na jego podstawie postanowienie Sądu Powiatowego w L. z 1964 r. są nieważne. Wykazanie tego interesu powinno polegać na wskazaniu takich okoliczności, które pozwoliłyby na uznanie, że sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się niniejszego wyroku ustalającego zapewni powódkom ochronę ich prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości, czy też okoliczności wskazujących, że na innej drodze powódki nie uzyskają należytej ochrony.

Tymczasem intencją strony powodowej w niniejszej sprawie o ustalenie, co jednoznacznie wynika z pisma pełnomocnika powódek, doprecyzowującego żądanie, jest uporządkowanie, sprostowanie stanu prawnego nieruchomości. Już samo to twierdzenie, a dodatkowo mnogość dotychczas prowadzonych przez powódki postępowań cywilnych i administracyjnych, dowodzi, że ustalenie w niniejszej sprawie nieważności zaświadczenia i wydanego na jego podstawie postanowienia sądu w żaden sposób nie zakończy istniejącego sporu, lecz ma stanowić przyczynek do uzyskania innego rodzaju orzeczenia w drodze dalszych postępowań. Roszczenie oparte na podstawie art. 189 kpc, nie jest właściwą drogą do uporządkowania stanu prawnego nieruchomości. Służą temu inne postępowania, które nie tylko w pełni zrealizowałyby prawa powódek, ale i w toku których możliwe byłoby właśnie podnoszenie twierdzeń o nieważności przedmiotowego zaświadczenia i postanowienia.

Należy ponadto zwrócić uwagę, że strona powodowa skupiając się na kwestiach mających prowadzić do ustalenia nieważności przedmiotowego zaświadczenia i wydanego na jego podstawie postanowienia sądu, pobieżnie potraktowała istotną okoliczność, że w obrocie prawnym istnieją orzeczenia administracyjne, z których wynika, że nieruchomość, której w istocie dotyczy niniejsze postępowanie przeszła na własność Skarbu Państwa, a które to orzeczenia wydane zostały wcześniej niż zaświadczenie nr (...) z 16 marca 1964 r. i wydane następnie na jego podstawie postanowienie. Orzeczeniami tymi są: orzeczenie nr (...) Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 24 maja 1948 r. o przejściu przedsiębiorstw na własność Państwa w części dotyczącej przedsiębiorstwa (...) i (...) L., ul. (...) (...) oraz orzeczenie Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 16 marca 1953 r., wydane w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo-odbiorczego przedsiębiorstwa (...) i (...) z siedzibą w L.. I tak z protokołu zdawczo odbiorczego z dnia 27 października 1950 r. stanowiącego integralną część orzeczenia Nr (...) Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 24 maja 1948 r. o przejściu na własność Państwa wynika, że składnik majątkowy Przedsiębiorstwa stanowiła m.in. nieruchomość o łącznej powierzchni 2 ha 17 ar 45 m⁽²⁾, składająca się z parceli nr (...) art. mat. (...) księga wieczysta tom 13, karta 571 (czyli ta, której dotyczy niniejsze postępowanie). Protokół ten został zatwierdzony orzeczeniem z dnia 16 marca 1953 r. Ministra Przemysłu Lekkiego. Orzeczenie nr (...) Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 24 maja 1948 r. stanowi z kolei o przejściu tego Przedsiębiorstwa na własność Państwa.

Strona powodowa, pomimo podejmowanych prób, nie wyeliminowała tych orzeczeń administracyjnych z obrotu. Nie stwierdzono ich nieważności.

Jest to o tyle istotne, że sąd w postępowaniu cywilnym jest związany ostateczną decyzją administracyjną, co oznacza, że jest obowiązany uwzględnić stan prawny wynikający z osnowy ostatecznej decyzji administracyjnej, który stanowi element stanu faktycznego sprawy. Nie może go pominąć ani inaczej odnieść się do tego stanu niż to uczynił organ administracyjny. W postępowaniu cywilnym sądy nie są władne badać prawidłowości podjęcia decyzji administracyjnej, w szczególności czy istniały przesłanki, które w świetle przepisów prawa materialnego stanowiły podstawę jej podjęcia.

Zatem to powyższe orzeczenia tworzą stan prawny, którym Sąd w niniejszej sprawie jest związany.

Oznacza to, że późniejsze zaświadczenie nr (...) stwierdzające że nieruchomości ta przeszła na Skarb Państwa ma tylko status zaświadczenia, tj. nie tworzy w tym zakresie prawa, gdyż ten stworzyły te wcześniejsze i nadal istniejące w obrocie orzeczenia. Uzasadnione jest zatem twierdzenie, że przedmiotowe zaświadczenie wydane zostało właśnie w oparciu o powyższe orzeczenia, których stwierdzenia nieważności w trybie administracyjnym domagały się powódki, a których nieważności nie stwierdzono. Zatem kwestia, czy w zaświadczeniu tym nieprawidłowo, jak wywodziły powódki, została wskazana podstawa przejścia nieruchomości na własność Skarbu Państwa, nie ma tak istotnego znaczenia jakiego nadać by mu chciały powódki i nie może prowadzić do jego nieważności.

Co się zaś tyczy żądania ustalenia, że nieważne jest postanowienie Sądu Powiatowego w L. o przeniesieniu prawa własności na rzecz Skarbu Państwa, to podobnie nie może ono być nieważne skoro nie jest nieważne zaświadczenie stanowiące podstawę jego wydania a oparte na wskazanych wyżej, ważnych orzeczeniach administracyjnych.

Ubocznie wskazać jeszcze należy, że bezprzedmiotowa jest argumentacja strony powodowej, mająca przemawiać za zasadnością niniejszego powództwa, a oparta na wnioskach płynących z uzasadnień późniejszych orzeczeń administracyjnych, w tym z uzasadnienia wyroku z dnia 12 października 2018 r. Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie SA/Wa (...) w zakresie dotyczącym trybu w jakim nieruchomości została przejęta na własność Skarbu Państwa (tj. w ramach postępowania nacjonalizującego czy w trybie przepisów o majątkach opuszczonych), albowiem samo uzasadnienie nie może zmieniać treści wydanych w trybie administracyjnym ważnych, istniejących w obrocie prawnym orzeczeń.

Podsumowując, powództwo podlegało oddaleniu z uwagi na brak interesu prawnego po stronie powodów w myśl art. 189 kpc, gdyż nawet ewentualne stwierdzenie nieważności zaświadczenia (np. z przyczyn formalnych) i wydanego na jego podstawie postanowienia, nie miałyby żadnego wpływu na stan prawny nieruchomości, gdyż wynika on z wcześniejszych od zaświadczenia orzeczeń administracyjnych, o czym orzeczono jak w pkt. 1. sentencji.

Orzeczenie o kosztach procesu zawarte w pkt. 2. wyroku Sąd oparł na treści art. 102 kpc. Trudna sytuacja materialna powódek oraz charakter niniejszej sprawy i subiektywne przekonanie powódek o zasadności powództwa stanowiły podstawę do nieobciążania powódek kosztami procesu.

O kosztach wynagrodzenia adwokata ustanowionego dla powódek z urzędu Sąd orzekł w pkt. 3. wyroku na podstawie § 8 pkt. 7 w zw. § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.